

Tóth Judit – Sarlós Boglárka – Kiss Attila István

Térhasználat és térbiztonság Az én könyvtáramban: fókuszban az online és offline akadálymentesítés

Az én könyvtáram projekt szervezésében 2019. június 3-án és 4-én szakmai találkozót tartottunk a veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtárban. A programon a projekt keretében tevékenykedő negyvenfős országos könyvtári szaktanácsadói hálózat tagjai vettek részt, akik immár negyedik alkalommal találkoztak hasonló körben. A továbbképzések mindig egy-egy téma részletesebb kifejtésével foglalkoznak, most – tekintettel arra, hogy a projekt egyik kiemelt célja a hátrányos helyzetű, illetve fogyatékossgal élő használók igényeinek kielégítése – a térhasználat, térbiztonság kérdésköre, az online és offline akadálymentesítés lehetőségei kerültek napirendre. Az elhangzottak nemcsak a szaktanácsadók, hanem a szakma szélesebb nyilvánossága számára is hasznosak lehetnek.

Az én könyvtáram projekt, melyről a *Könyv, Könyvtár, Könyvtárosban* már több alkalommal jelent meg részletes beszámoló, az Emberi Erőforrás Operatív Program *Múzeumi és könyvtári fejlesztések mindenkinek* című, EFOP-3.3.3-VEKOP/162016-00001 kódszámú pályázat, melyet a konzorciumvezető Szabadtéri Néprajzi Múzeum (SZNM) és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár (FSZEK) mint felkért konzorciumi partner közösen valósít meg bruttó kétmilliárd forintos keretösszegeből, ágazatonként 1-1 milliárd forintból gazdálkodva. E kiemelt fejlesztési program 36 hónap alatt – 2020. január 31-ig – valósul meg. A program részleteiről a lap korábbi számain túl a projekt portálján érhetőek el információk, a www.azenkonyvtaram.hu címen.

Országos könyvtári szaktanácsadói hálózat

Az országos könyvtári szaktanácsadói hálózat a köznevelést támogató könyvtári szolgáltatások fejlesztését megvalósító *Az én könyvtáram* program keretében 2017. augusztus

1-jén kezdte meg munkáját. Megyénként és Budapesten két-két fő képviseli a projektet országos szinten.

A szaktanácsadókat a megyei könyvtárakkal kötött együttműködési megállapodások alapján a megyei igazgatók jelölték ki. A hálózat tagjai meglévő főállásuk mellett 2020. január 31-ig látják el feladataikat, melyhez több, a tevékenységüket támogató képzésen is részt vettek. A hálózatosodás támogatására, a hasonló tevékenységet végző múzeumi koordinátori hálózattal közösen, hét regionális és három országos tapasztalatcsere segíti a szaktanácsadók munkáját, ezek közül már csak a decemberi konferencia megvalósulása áll a projekt előtt.

A könyvtári szaktanácsadók a program országos képviselői, akik saját megyéiken belül a projekt egyfajta hírnökeiként folyamatosan tájékoztatják a helyi szakembereket az aktuális hírekről, új információkról és biztatják őket a program keretein belül megvalósuló szakmai programokon és képzéseken való részvételre.

2018-ban kiemelt feladatuk volt a projektben fejlesztett mintaprojektek megvalósításának elősegítése. Megyénként minden fejlesztési iránynak megfelelően minimum egy-egy, összesen – lakosságszámtól függően – négy-hat mintaprogram került megvalósításra, melyek utóéletének nyomon követését azóta is végzik.

Ezenkívül támogatják a pedagógusok érzékenyítését célzó könyvtári kezdeményezéseket, koordinálják a területi szakmai műhelyek tevékenységét és közvetítik a módszertani eredményeket. Részt vesznek helyi, regionális és országos szakmai napokon, illetve könyvtárosok és pedagógusok számára rendezett szakmai eseményeken, konferenciákon is, melyek szervezésében maguk is közreműködnek. A tervezett hatvan megyei rendezvényből eddig negyvenhárom alkalom valósult meg, mintegy kétezer-hétszáz könyvtáros és pedagógus részvételével. Az őszi félévben továbbra is részt vesznek a projektben megvalósuló rendezvények szervezésében, melyeken a színvonalas szakmai előadások mellett a könyvtárosok megismerhetik a projektben fejlesztett mintaprogramok közül az adott megyében kipróbáltakat is.

Szeptembertől további izgalmas feladatok várnak a megyei szaktanácsadókra, hiszen közreműködnek majd a könyvtárosok körében 2017 őszén végzett online digitális DigComp-felmérés idejének ismétlésének lebonyolításában, illetve a módszertan alkalmazását vállaló könyvtárak számára szervezett konzultációk szervezésében.

A könyvtári szaktanácsadókkal a projekten belül a szaktanácsadó-koordinátori csoport tartja a kapcsolatot, akik a budapesti EFOP-projektirodában, valamint a szakmai napokon a helyszínen segítik a megyei képviselők munkáját. Továbbá rendszeresen szervezik és koordinálják a megyei, regionális és országos rendezvényeket.

Szaktanácsadók IV. országos szakmai találkozója

Júniusban a veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtárban rendezték meg a sorban már negyedik, kifejezetten könyvtári szaktanácsadóknak szánt kétnapos szakmai programot.

A nagyjából félévente megrendezett találkozók fő célkitűzése a szaktanácsadók tájékoztatása a projekt előrehaladásával és a várható feladataikkal kapcsolatban. Emellett a szervezők igyekeznek minden alkalomra érdekesítő, az egyéni és szakmai látásmód szélesítését szolgáló előadásokat is biztosítani a folyamatos fejlődés érdekében.

Természetesen a jó hangulatú rendezvényeken a csapatépítő játékok sem maradhatnak el, hiszen a projekt egyik fő célkitűzése a szoros szakmai kapcsolatokon alapuló országos szaktanácsadói hálózat megteremtése volt, amelyet reményeik szerint mára sikerült megteremteniük.

A könyvtári szaktanácsadói hálózat létrehozása óta szerveztek már országos szakmai találkozókat Budapesten, Szolnokon, Székesfehérváron és ezúttal Veszprémben. Az ötödik, és egyben utolsó kétnapos rendezvényre pedig várhatóan Bács-Kiskun megyében kerül majd sor az őszi félév során.

A rendezvényeken számos neves előadót, valamint az aktuális könyvtári trendekhez igazodó témakört ismerhettek meg a szaktanácsadók. A szakmai találkozókra szó esett már többek között a sajtóval való kommunikáció és a megjelenés fontosságáról, melyről dr. Fodor Péter, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár igazgatója tartott előadást, valamint a jövő könyvtáiról és könyvtárosairól dr. Z. Karvalics László, a Szegedi Tudományegyetem docensének bemutatójában. További érdekes témák is előkerültek, mint például a chatbot és a könyvtár kapcsolata, melyről Makay József kiberbiztonsági szakértő adott bővebb tájékoztatást, és a Z és alfa generációk világgképével, újfajta könyvtári igényeivel való ismerkedés Steigervald Krisztián generációkutató segítségével.

A veszprémi program fő témája a projekttel és a szaktanácsadói feladatokkal kapcsolatos előadásokon túl a tér–biztonság–érzékenyítés szerepe volt az online és az offline környezetben.

Az elsöre talán kissé furcsán hangzó megfogalmazás valójában a főként gyerekekre leselkedő internethasználattal kapcsolatos veszélyekre, a könyvtári terek berendezésére, valamint a fogyatékossgal élők könyvtárhasználatának nehézségeire utal. Ezeket a témaköröket előadások, valamint workshopok formájában járták körül a résztvevők.

A programról részletesebben

A kétnapos szakmai rendezvény első napján a résztvevők elsőként dr. Baracsi Katalin LL. M. családjogi szakjogász, internetjogász *Iránytű a digitális mindennapokhoz* című előadását hallgatták meg.

Iránytű a digitális mindennapokhoz

Dr. Baracsi Katalin LL. M. családjogi szakjogász és internetjogász

Országghatáron belül és kívül is tart internetbiztonság témájú foglalkozásokat, tréningeket az általános iskolástól az egyetemista korosztályig. Szülőknak, pedagógusoknak, szakembereknek hozza közelebb a digitális világ mindennapjait és teszi őket magabiztossá, hogy a környezetükben is tovább tudják adni a megszerzett információkat. Szakmai testületek (pl. Gyermekvédelmi Internet Kerekasztal – NMHH; No Hate Kampánybizottság, Nemzeti Ifjúsági Tanács – Nemzetközi Munkacsoport Tag) delegáltja. Koordinál és önállóan is készít szakmai anyagokat, programokat (pl. Safer Internet Program; Hegyvidék ONvédelem; Bűnmegelőzésért a digitális világban; Tegyük együtt a biztonságunkért! – Biztonságos életre nevelés; Digitális kaland – magabiztos pedagógusként a mindennapok internetében). Jelenleg szabadúszó szakértőként segít állami és civil szervezeteket.

Az előadás keretében felmerült az ismert negatív jövőkép, mely szerint az internet térhódításával lejárt a könyvek ideje, és előbb-utóbb a könyvtárosok munkájára sem lesz szükség, hiszen az interneten megtalálható minden, ami a mindennapokhoz kell.

Dr. Baracsi Katalin szerint azonban nem kell ennyire borúsán látni a helyzetet, hiszen a könyvek és a digitális világ jól megférnek egymás mellett, a könyvtárosokra pedig igenis nagy szükség van. Legfőképp abban, hogy a digitális világ útvesztőjében is iránytűként tudjanak utat mutatni az érdeklődőknek.

Előadásában kitért arra is, hogy bár életünket behálózzák az okoseszközök és az azon keresztül elérhető applikációk és játékok világa, nem mindegy, hogy mikor mit és hogyan használunk. A megfelelő választáshoz elengedhetetlen a hiteles információ és a felelős használat, amit a generációk egymástól tanulhatnak meg a legjobban, s aminek átadásában a könyvtárosoknak kiemelkedő szerepe lehet.

Dr. Baracsi Katalin internetjogász

Az előadás egy játékkal indult, ahol a szaktanácsadóknak a fiatalok körében „trendinek” számító dolgokat kellett kép alapján felismerni. Nagy nevetések, fejszóváltások, felismerő homlokra csapások váltogatták egymást a hallgatóság soraiban.

A hangulati alapozás után következett az előadás gerincét alkotó cyberbullying (internetes bántalmazás) témakörének feldolgozása, mely során a kiközösítés, kibeszélés, internetes zaklatás, sexting szakkifejezések hétköznapi megnyilvánulásairól és azok érzelmi hatásairól elmélkedtek a résztvevők. A téma alapos ismerete kifejezetten fontos azoknak, akik emberekkel foglalkoznak, hiszen bármikor megtörténhet, hogy egy-egy bajban lévő tőlük vár megoldást, segítséget.

Az előadás zárásaként dr. Baracsi Katalin bemutatta a témában segítségként szolgáló weboldalak és applikációk elérési helyeit, melyek hasznosak lehetnek, ha valaki könyvtárosként vagy magánemberként segítséget szeretne nyújtani a bajba jutottaknak.

A nagy sikerű előadás után a könyvtári szaktanácsadók egy, *Az én könyvtáram* projektben fejlesztett, hasonló témakört érintő mintaprogrammal ismerkedhettek meg Litkei-Nyíri Anita mintaprogram-fejlesztő, a szolnoki Verseyhy Ferenc Könyvtár munkatársának előadásában.

A *Védd magad! Önvédelem a neten* című mintaprogram célja, hogy az általános iskola 5–6. osztályos tanulói olyan módszerekkel ismerkedjenek meg, melyek segítik őket az internet világában való biztonságos eligazodásban, akár tanulási vagy szabadidős céllal használják azt. Fontos eleme a kritikai gondolkodás fejlesztése és az etikai szabályok átadása az internetes kommunikáció területén. A mintaprogramról az érdeklődők bővebben tájékozódhatnak a www.azenkonyvtaram.hu oldalon.

Mintaprogramok

A projekt első évében történt meg a könyvtári jó gyakorlatok összegyűjtése, és ezek értékelését követően a kiválasztott pályázatokból került továbbfejlesztésre összesen kilencven mintaprogram. A jellemzően három modulból álló mintaprogramok a projekt fejlesztési irányainak megfelelően az alábbi célokhoz kapcsolódnak: az olvasáskultúra-fejlesztés támogatása, a digitális írástudás közvetítése, a könyvtárhasználat és információkeresés fejlesztése, valamint a szövegértés támogatása. A programok igazodnak a köznevelés igényeihez, és olyan izgalmas területeket ölelnek fel, mint például az olvasás megszerettetése, népszerűsítése gamifikációs eszközökkel, a világhálón elérhető digitalizált közgyűjteményi tartalmak, a robotika, a programozás, a személyre szabott tanulási módszerek, vagy éppen az internet biztonságos használata. A programok előtérbe helyezik az interaktív feladatmegoldásokat, az élménypedagógiát és a kooperációt. A fejlesztés során kiemelt szempont volt az esélyegyenlőség szerepének növelése, a tehetséggondozás és a kulturális javakhoz való hozzáférés lehetőségének kiszélesítése. A mintaprogramok online elérhetők, szabadon adaptálhatók és kipróbálhatók: www.azenkonyvtaram.hu/fejlesztes

Tervezd meg a könyvtárad belső tereit – csoportmunka

A szakmai nap második felében a könyvtári szaktanácsadók betekintést kaptak a projekt aktuális és jövőbeli ügyeibe, tájékoztak az őket érintő őszi feladatokról. A napot egy kellemes városnéző sétával zárta a társaság, melyet Soponyai Ilona, a veszprémi Eötvös Károly Megyei Könyvtár munkatársa tartott, s ahol a résztvevők megismerhették Veszprém csodálatos belvárosának történelmét.

Tervezd meg a könyvtár belső tereit! – Körkép a gyermek- és ifjúsági könyvtárak építészetéről, tereiről

A szakmai találkozó második napja két előadásra és workshopra oszlott. Elsőként Németh Szilvia az Alternatív Közgazdasági Gimnázium könyvtárostánárának, valamint Tánczos Tibor, Junior Prima díjas építész *Tervezd meg a könyvtár belső tereit! – Körkép a gyermek- és ifjúsági könyvtárak építészetéről, tereiről* című előadásával egybekötött workshopján vettek részt a könyvtári szaktanácsadók.

Németh Szilvia

2018 óta a budapesti Alternatív Közgazdasági Gimnázium könyvtárostánára. Előtte kilenc éven át a szegedi Rókusi Általános Iskolában dolgozott, ahol több éven keresztül könyvtárpedagógia-tanár szakos nappali és levelező tagozatos hallgatókat mentorált, iskolai könyvtára a hallgatók gyakorlati helyszínéül szolgált. Részt vett Az én könyvtáram Könyvtárhasználat- Információkeresés Szakmai Műhely munkájában. A Bod Péter Országos Könyvtárhasználati Verseny 2018/19. tanévében a versenybizottság tagja. 2017-től a Könyvtárostánárok Egyesülete elnökségi tagja.

Dr. Tánczos Tibor

Junior Prima Díjas építész, 2015 óta a DMB Műterem Kft. munkatársa. Az építész praxis mellett külsős konzulensként rendszeresen tart tervezési szemináriumot a BME Középülettervezési Tanszékén. 2010 és 2014 között végezte el a BME Építőművészeti Doktori Iskoláját, értekezésének tárgya a kortárs iskolaépületek tervezése volt.

Több elméleti cikke jelent meg tanulmánykötetekben és országos szakmai folyóiratokban, többek között az iskolaépítészet és a partneri épülettervezés témájában. Saját építészeti projektjei során a gyakorlatban is nagy hangsúlyt helyez a leendő térhasználók tervezésbe történő bevonására.

Az építészeti műhelyben a résztvevők közösen gondolkodtak arról, hogy a szolgáltatások újításához hogyan lehet célszerűen átalakítani a könyvtári belső tereket és ehhez milyen eszközökkel rendelkeznek a kollégák. Szerencsés esetben a könyvtáros építésszel, belsőépítésszel dolgozhat együtt, de a workshopon arra fókuszáltak, hogy a könyvtár munkatársai akár egyedül is végig tudják gondolni az átalakítás folyamatát.

A könyvtár tereinek tervezése, átalakítása nem történhet meg az intézmény szolgáltatásainak, feladatainak átgondolása nélkül. Így mielőtt a csoportok belekezdtek volna a tervezésbe, megismerkedtek a műhelyvezetők által kiválasztott könyvtárral. Hol található, kik az olvasói, milyen programokat szervez, milyen szolgáltatások fejlesztésére szeretné a hangsúlyt helyezni, milyen céljai vannak a jövőben.

A résztvevők négy csoportban dolgoztak. A munka során a csoportok megkapták a megismert könyvtár nagy méretű, nyomtatott alaprajzait.

Két csoport hazai és külföldi könyvtárak belső tereit nézegetve gyűjtött inspirációt és fogalmazta meg véleményét. A képek a következő tényezőket segítettek végiggondolni: atmoszféra/hangulat, térkapcsolatok, könnyen alakítható térelemek, zaj- és hangtényezők, fix térelemek. Kiemelt feladatuk volt, hogy egy új könyvtári szolgáltatást vezessenek be, és ahhoz megfelelő teret alakítsanak ki. Jelen esetben a szolgáltatás lehetett akár szokatlan, formabontó ötlet is. A csoport tagjai például terápiás szobát (meditációs és jóga foglalkozásokkal), kisállat-simogatót és irodalmi szabadulósobát is terveztek. Végül a megalkotott terekhez/zónákhoz társították a kiválasztott fotókat.

A másik két csoport a könyvtár makettjével dolgozott: térben kellett gondolkodniuk, és elképzelniük, hogy a lekicsinyített falak és berendezési tárgyak hogyan néznének ki a valóságban. Szabadon kiélhették kreativitásukat, hiszen belső falakat bonthattak el, újakat emelhettek, ráadásul az egyik csapat a földszintesből emeletes könyvtárat is építhetett. A makettek esetében először meghatározták az egyes terek nagyságát és funkcióját a fentebb már említett elemekkel. Majd a színes bútorelemek elhelyezése következett.

A műhely lényege a közös gondolkodás elindítása volt, hogy ki-ki a saját könyvtárában is átgondolja a saját tereit, funkcióit, hogy akár a kollégákkal karöltve bele merjenek vágni kisebb-nagyobb átalakításokba.

Borzas és társai a könyvtárban, avagy találkozás segítőkutyákkal és fogyatékosággal élőkkel, valamint érzékenyítő foglalkozás: betekintés a fogyatékosággal élők könyvtárhasználatába

A rövid szünet után következett a szakmai találkozó második napjának záró előadása és érzékenyítő foglalkozása, az esélyegyenlőség és a tér-biztonság témakörének ideje.

Franyó Borbála

1991 óta dolgozik könyvtárosként az ELTE Egyetemi Könyvtárban. Az Egyetemi Könyvtári Szolgálat K21 Minőségfejlesztési programjában az Akadálymentes könyvtár és a Zöld könyvtár munkacsoportok munkájában is részt vesz. Rendszeresen jár különféle képzésekre, amelyek részben a könyvtárszakmához kapcsolódnak, részben a fogyatékosügy területén biztosítanak fejlődést. Így szerzett többek között jelynelvi tolmács végzettséget is, amely révén hallássérültek számára jelynelvi tárlatvezetéseket is tud tartani például a Múzeumok Éjszakáján. A könyvtári tevékenység mellett dolgozott az Ability parkban, a Siketek és Nagyothallók Országos Szövetségében, a Siketek Sport Clubjában, a Motiváció Alapítványnál, ahol projekttervezés, rendezvényszervezés és animátori, ügyfélszolgálati területeken is kipróbálhatta magát. Számos alkalommal tartott fogyatékoságról, akadálymentesítésről szóló előadást, érzékenyítő foglalkozást könyvtárosoknak, legutóbb a BME OMIKK, az OIK, a Publika Magyar Könyvtári Kör szakmai napjain, valamint az OSZK könyvtárosképzésén. Egyedülálló módon, hangjelző segítőkutyája bemutatásával újabb ismereteket is tud nyújtani a kollégák számára.

Franyó Borbála, az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár könyvtárosa, fogyatékosügyi koordinátora elgondolkodtató és kijózanító módon hívta fel a résztvevők figyelmét a fogyatékosággal élők hétköznapijainak nehézségeire. Segítségül magával hozta bűbajos társát, Borzást, a segítőkutyát is, akinek jelenléte természetesen nagyon pozitívan hatott a hallgatóságra. Mivel Borbála maga is érintett, nagyothalló, ezért a program során jelynelvi tolmács közvetítette számára a kollégák kérdéseit, hozzászólásait.

Franyó Borbála könyvtáros, fogyatékosügyi koordinátor és Borzas

Borbála segítőkutya-bemutatóval kezdte előadását, mely során Borzas jelezte számára a telefoncsörgést. A résztvevők megtudhatták, hogy miről ismerhetők fel a segítőkutyák, milyen szabályok vonatkoznak rájuk. Előadásában Borbála fogyatékoság-típusokra bontva mutatta be a fogyatékosággal élők számára nehézségeket jelentő akadályokat. A jogszabályok és statisztikák említése mellett a jó gyakorlatok ismertetése is szerepelt prezentációjában. Zárásként, az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár legfrissebb projektje, a jelELTE során készült felirattal és jelzéssel ellátott kisfilmet vetítette le, amelyben a könyvtári szolgáltatásokról esett szó.

Az elméleti részt gyakorlati foglalkozás követte. Az érzékenyítő csoportmunka során minden csapat kapott egy-egy megoldandó feladatot, amelyek valamely fogyatékoságtípushoz kapcsolódtak. A csoportok egyesével mutatták be az általuk tervezett megoldásokat, figyelembe véve a megadott szempontokat (célcsoport, életkor, szituáció) és az előadás során elhangzottakat. A tervek ismertetését követően a résztvevők közösen kérdéseket, észrevételeket fogalmaztak meg a tervek további javítására.

További szimulációs feladatok támogatták a kollégák érzékenyítését. Mint például hogyan lehet aláírni a nevünket ujjhasználati problémák esetén, vagy milyen érzés szabályokat kevésbé értő autistaként boldogulni? A feladatok során a jeltolmácsolás szituációja is megismerhetővé vált, ezen felül a hallásállapot, a hallókészülékhasználat és a fényviszonyok, a beszéd tulajdonságainak összefüggéseire egyaránt rávilágítottak.

A kezdeti félelmeket, elfogódottságot felváltotta egy érzékeny, odafigyelő, jó megoldásokat kereső attitűd a résztvevők részéről.

A cikkben látható képek Az én könyvtáram projekt tulajdonát képezik.

Forrás: www.azenkonyvtaram.hu